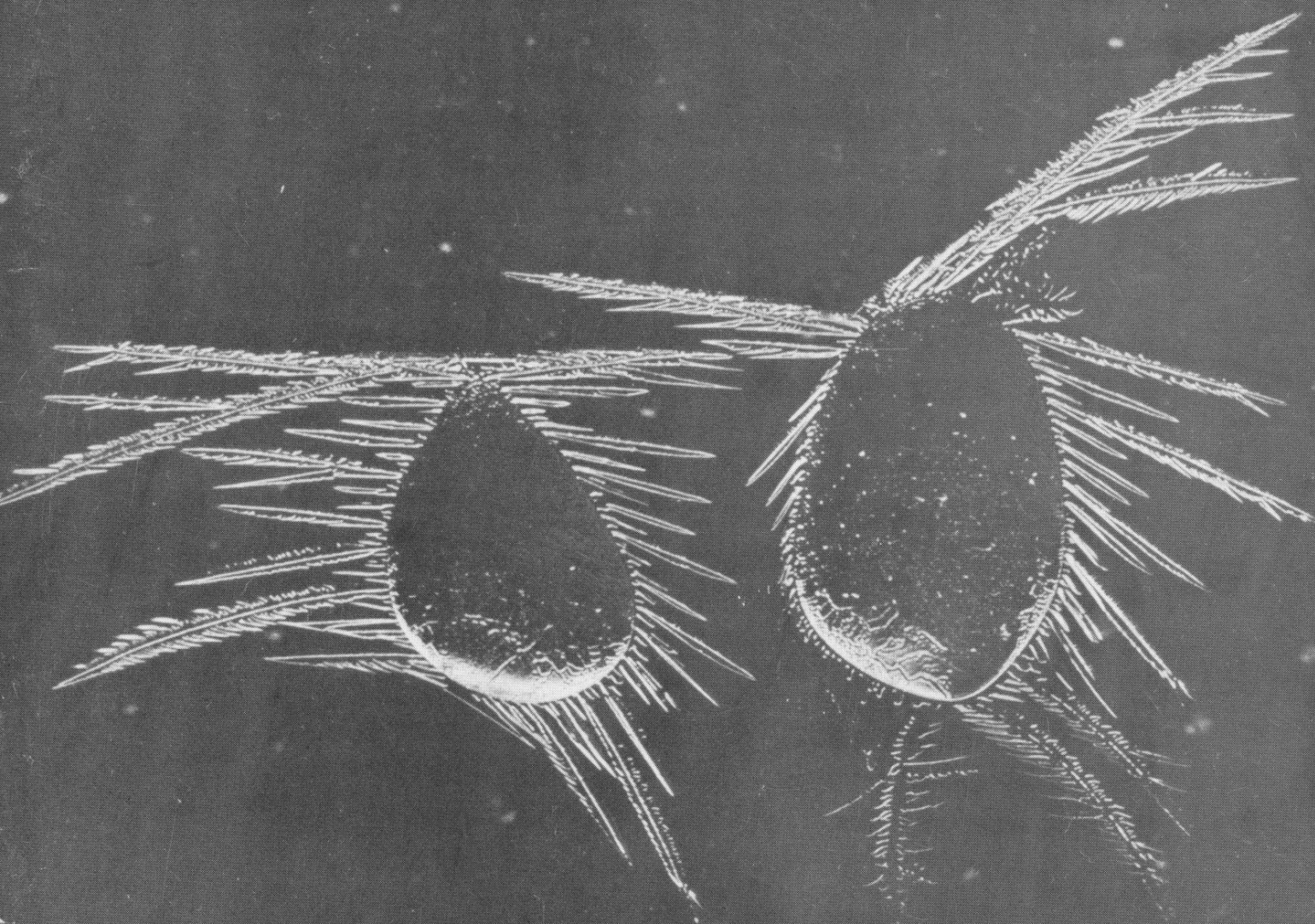
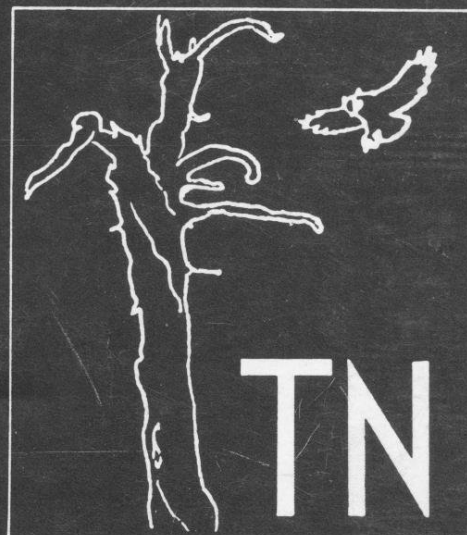


TRØNDERSK NATUR

NR. 1 - 1978 - 5. ÅRG.



MEDLEMSBLAD
for
NORSK ORNITOLOGISK FORENING
avdelingene
Nord- og Sør- Trøndelag

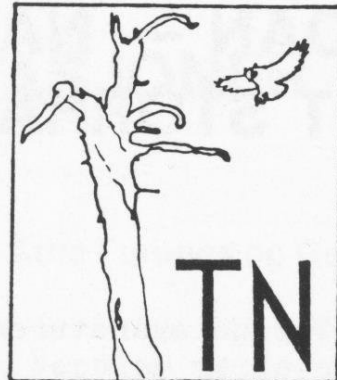
INNHold

Froan - naturperle og utpost mot havet	s. 4
Trollaven	s. 11
Perleugleobservasjoner fra Levangerdistriktet, våren 1970.	s. 15
NOF, avd. Sør - Trøndelag	s. 21
Faunistisk rapport for Sør - Trøndelag, 1975 - 1977	s. 22
Atlasprosjektet	s. 23
Toppdykkerens utbredelse i Nord - Trøndelag (Rettelse og tillegg til nr. 1 1977)	s. 28
Vårobservasjoner	s. 29

Forside: Isroser i motlys

foto: Torgeir Nygård

Redaksjon: Knut Krogstad
Dag Langfjæran
Adresse: Postboks 1719 Rosenborg
7001 TRONDHEIM
Postgiro: 3 60 19 52
Abonnementskostnad 1978: kr. 15.-
Trykk: Rosenborg Offsettrykkeri



NR. 1

februar 1978

opplag 1500

GODT NYTT ÅR ! (Bedre sent enn aldri)

Responsen på prøvenummeret (nr. 1-77) har vært god, noe som er gledelig å kunne konstatere. TN-abonnenter vil det imidlertid aldri bli for mange av, og vi oppfordrer derfor alle til å verve slike, eller ev. medlemmer til de to NOF-avdelingene.

Når det gjelder å etterkomme det framsatte ønske om stoff og fotos fra leserne (nr. 1-77), ser den trønderske treghet ut til å gjelde i fullt monn. Ikke én har reagert ! Derfor nok en gang: Send oss fotos (helst sv/hv) ! Skriv til oss ! Forslag: Kom med reaksjoner/synspunkter på forhold som angår trøndersk natur, skriv om interessante observasjoner, funn eller lokaliteter, etc. På denne måten vil dere selv være med på å bestemme hvor variert stoffet i bladet vil bli.

Ellers vil de som følger med i massemedia være orientert om et av de største planlagte inngrep i trøndersk natur. Det siktes her til utbyggingsplanene for Orkla/Grana. Som kjent har regjeringen gått inn for full utbygging (dvs. Innerdalen blir med), noe som vel også blir resultatet etter at stortinget har behandlet saken. Vi velger altså å dele prof. Olav Gjærevolls pessimisme vedrørende gjennomslagskraften til "de grønne krefter" i rikspolitikken. Hvilken betydning vil dette få for trøndersk natur, og da spesielt de urørte vassdraga vi her har, i tida framover ?

Til slutt: Til de av dere som "glemte" å gå innom postkontoret for å betale for TN-abonnement 1978, sender vi også denne gang med innbetalingskort som en påminnelse. Dette gjelder også de NOF-medlemmer som har "glemt" kontingenten for 1978.

Frist for innlevering av stoff/fotos til nr. 2-78: 10.april.

-red-

FROAN — NATURPERLE OG UTPOST MOT STORHAVET

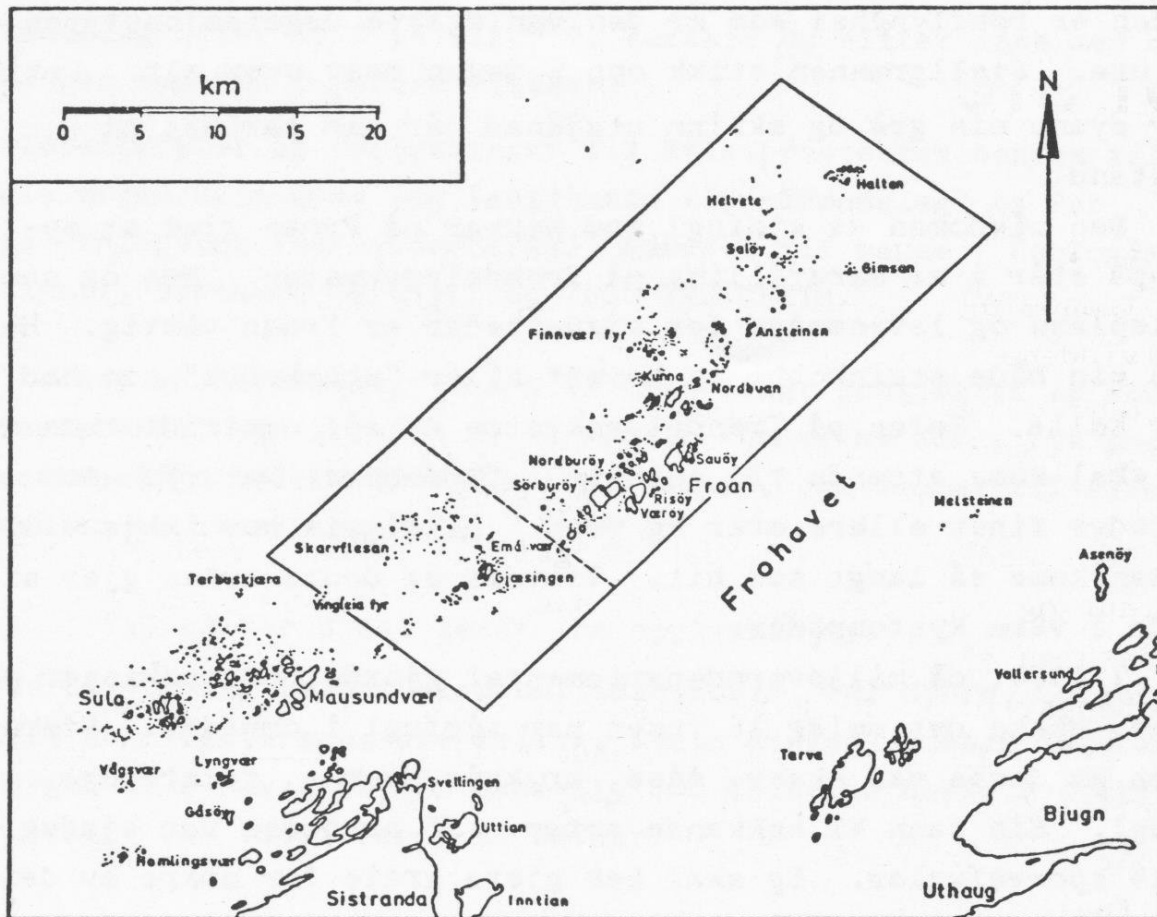
Av Nils Røv

Trøndelagsnaturen er mangfaldig. Mot aust strekkjer fjellviddene seg milevidt innover landet. Fjellbjørkeskog og reinsmoseheier går over i veldige fjellmassiv der forvittra gråberg ligg i dagen og berre snøsporv og rype finn livstilhøve. Ned mot dei breie kornbygdene veks granskogen mørk og tung langsmed myrar og blanke skogstjern. Men i vest må grana gje tapt og rogn og bjørk søkje ned i brattheng og dalsøkk der naturen gjev livd mot nordvesten.

Lengst ute i havgapet ligg eit øyrike for seg sjølv. Her finst eit utal gras- og lyngkledd øyar og holmar og nakne skjær innafor ein "fallgard" som sjølv på vindstille dagar bryt tungbåra til kvite skavlar. Her sit "blåskarven" som svarte trollfuglar på dei ytste skjæra og tørkar vengjene sine i havbrisen. Dette øyriket er Froan, "øyar der havet står i fråde" (etter oldnorsk "Frodarnir".)

Mellom Sula i sør og Halten i nord ligg ei sju mil lang øyrekke. Det landet som her stikk opp av havflata er dei øvste toppane av ei veldig undersjøisk "halvøy". Froan utgjer den nordaustre delen av denne øyrekke og strekkjer seg fra Hegrestein i sør og 4-5 mil utover i havet. Mellom denne skjærgarden og fastlandet, Fosenhalvøya, ligg ei djup havrenne, Frohavet som er 3-4 mil breid og vart til under den siste istida.

Dette vidstrakte grunne havområdet gjev livsvilkår for mengder av fisk, sjøfugl og sel. Men òg for dei menneske som bur her ute. Professor Nordhagen som botaniserte på Froan i 1914 undra seg storleg over at her kunne bu folk: ".. og det er vel den store fiskerigdom derute alene som kan forklare at mennesker har sat bo paa et saadant "St. Helena", med et barskt og brutalt klima, og hvor selveste Atlanterhavet bryter paa i al sin Vælde." Men folk likar seg godt her, sjølv om omforminga av samfunn og næringsliv driv stadig fleire mot byar og tettstader.



Kart over Nord-Frøya med Froøyane ramma inn.

I dag bur det folk på Gjæsingen, Sørburøya, Sauøya og Halten. Tidlegare var særleg Halten eit viktig fiskevær. Her kunne det liggja opp til tusen mann på skreifiske vinters tid. Men i dag står dei fleste rorbuer og handelshus tomme på Halten. No for tida livnærer folk seg for det meste med krabbe- og laksefiske, ved sida av ein del sauehald og tangskjering.

Eit fåtal av øyane er over 1 km^2 store, medan det store fleirtalet er langt mindre. Og av små holmar og skjer, fleser og klakker, grunner, fluer og fald finst her på tusenvis. Namna på desse fortel meir enn noko om eit folk som har freista liv og lagnad i kamp med ein stor natur: Tryggholmen, Ormskjera, Bottenfaldet, Helvete, Fuglesangen, Daudfallskjera, Hamnøya, Likholtaren, Gjødokka, Vona.... Draftet over Froan er eit studium verdt.

Froan har eit maritimt klima med milde vintrar og kjølige somrar. Nedbøren er middels, men lufta er fuktig, noko som fører til torvdanning mest over alt. Klimaks-vegeta-

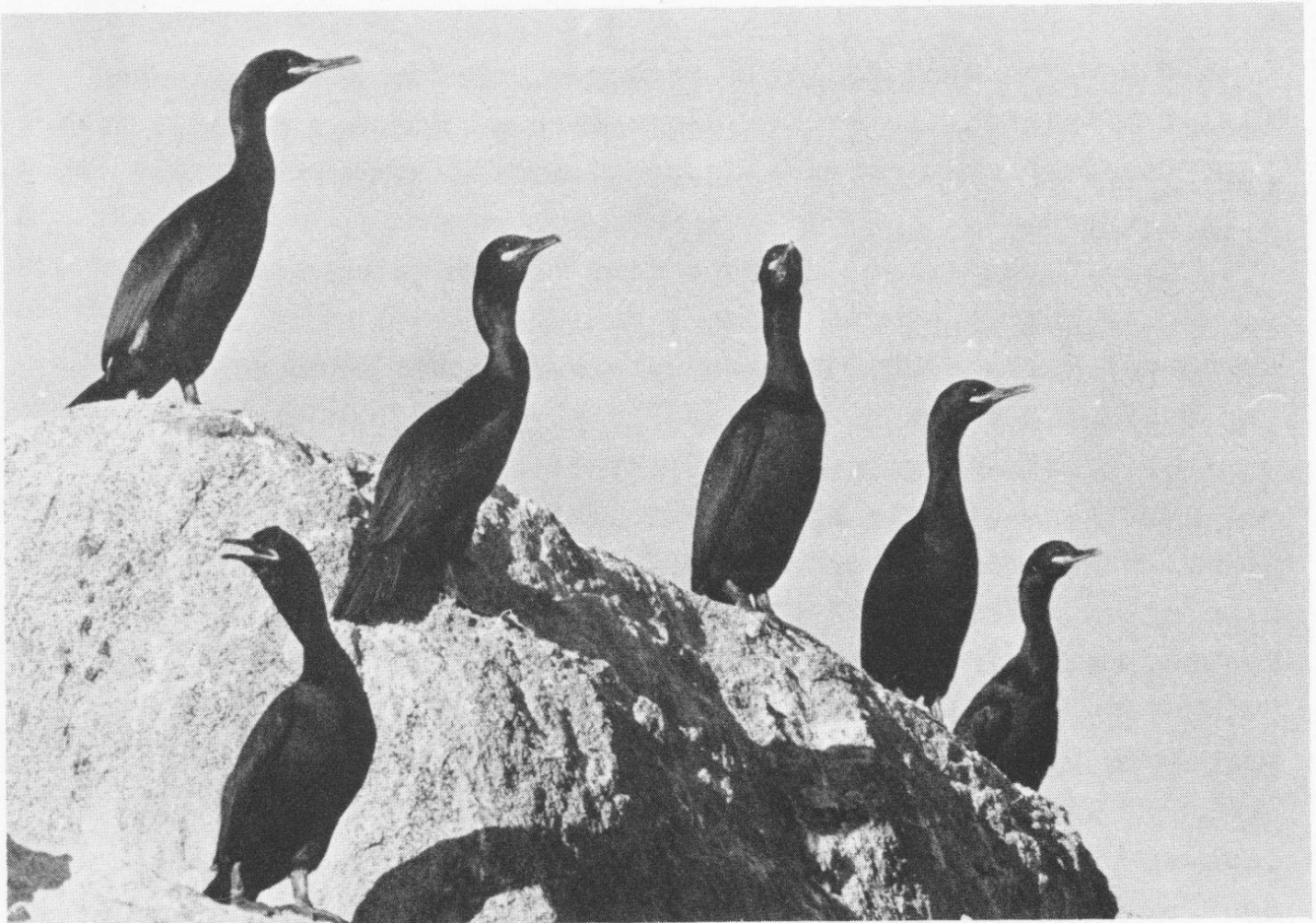
sjonen er røsslynghei som er den vanlegaste vegetasjonstypen her ute. Fjellgrunnen stikk opp i dagen mest over alt. Dette gjev øyane ein grå og skrinns utsjånad når ein ser dei på fråstand.

Den rikdomen av sjøfugl som hekker på Froan gjer at øygruppa står i ei særstilling på Trøndelagskysten. Men òg som yngleplass og leveområde for sjøpattedyr er Froan viktig. Her finn ein både steinkobbe og havert eller "storkobbe" som han blir kalla. Selen på Trøndelagskysten er eit omstridt tema som ein skal koma attende til seinare i "Trøndersk Natur". Av pattedyr finst ellers oter og vånd. Heldigvis har ikkje villminken kome så langt som hit. Vi veit at denne arten gjer stor skade i våre kystområder.

I 1974, då miljøverndepartementet gjorde undersøkingar på Froan, hekka det omlag 15 tusen par sjøfugl i området. Størstedelen av desse var skarv, måse, krykkje, terne, teiste og ærfugl. Ein fann 41 hekkande artar. 25 av desse var sjøfuglar og 14 sporvefuglar. Eg skal her gjere greie for nokre av dei vanlegaste og mest typiske sjøfugl-artane.

På nakne holmar og skjær, der havet bryt som verst, legg storskarven reira sine i tette koloniar, ofte tre fire hundre par i lag. Reira er høge såter av tang og lyng, som blir frakta lange vegar frå holmane ikring. Det er ikkje lite som går med når eit par tusen reir skal byggjast årleg. Inne på dei lyngkledde holmane kan ein somme stader sjå at lyngen er rive av slik at berget ligg bert over store områder der skarven har henta seg reirmateriale. Skarvskjera er heilt kvite av kalkskitt og synest på lang lei. Når fuglane ikkje er på sjøen og fiskar, sit dei på skjera. I dei største koloniane sit gjennom heile sommaren fem-seks hundre fugl i lag med tusenvis av ungar. Den som har vore på ein slik koloni, skjønar godt korleis guanoen blir til (Chile-salpeter er ekskrementer av guano-skarven). Men noko guano blir det ikkje på kysten vår, for vinters tid blir skarvskjera vaska reine av storm og sjø, og reira sopa på havet.

Ei vitjing i ein storskarvkoloni er ei oppleving. Professor Nordhagen som såg etter vakre og skjeldsynte blomar, gjev ei mesterleg skildring av skarvekolonien på Skåskjera: "Den eneste vegetasjon jeg bemerket derute, bestod foruten av



Kalkkvite skjær med fleire hundre "blåskarv" er eit vanleg syn på Froan.

Foto: Nils Røv.

nogen ukjente lavarter, kun av alger, som særleg dannet tette grønne overdrag over en del mindre vanddammer oppaa skjæret, med sterkt gjødselholdig vand. ... - Over hele ynglepladsen hvilte der noget merkelig skjødsløst og uordentlig, og der stod en intens raatten stank av hele skjæret, paa grund av den raatne fisk som laa utover i den sterke hete. ... Stor-skarvens unger var temmelig iltre av seg; de hvæste og hakket etter mig... Ræt som det var gylpet de op store biter av halvfordøiet fisk, av flyndre o.a., som de tok fat paa igjen naar de blev sultne. ... det skulde være betydelig kvantiteter som aarlig blev sat tillivs av denne skadefugl."

I mørke bergkløfter og tronge klover og gøymd inne i grovsteinur på øyar og holmar, hekker toppskarven. Utafor koloniane har han faste sitjeplassar som lyser kvitt i landskapet. Som den større slektningen sin, er også han ein framifrå fiskar. Det er difor ikkje lang tida desse fuglane brukar for å få tak i den maten dei treng. Etter å ha liggje på sjøen ei stund, blir fjørdrakta åt fuglane våte. Difor må

alltid skarven på land for å tørk seg. Medan måser og andre fuglar i skjergarden brukar dagen lang på å søkje næring, sit skarven storparten av tida og mediterer på eit skjer eller i bergveggen.

Knapt nokon stad i Europa finn ein så store konsentrasjonar av teiste som på Froan. Mengden av hekkande par er rekna til omlag 2000. Den største konsentrasjonen finn ein ved Halten, der det hekker ca. 250 par i steinmoloen ved fyret. Teista legg egga (eitt eller to) sine godt gøymd i steinur eller i smale sprekker i berget. Tidlegare var teista vanleg langs heile kysten, men i dag er denne vakre alkefuglen i ferd med å bli borte over store områder av kysten. Når ein tek lokalbåten fra Froan til Mausundvær og Sula, legg ein godt merke til kor brått teista blir borte så snart ein kjem inn i områder der det finst villmink.

Frå gammelt av har sanking av ærfugldun vore ein viktig leveveg på Froan. Nordhagen skriv at det årleg vart samla dun frå ca. 5000 reir. Dette var tidleg på nittanhundretalet, i dag hekker neppe meir enn tusen par på Froan.

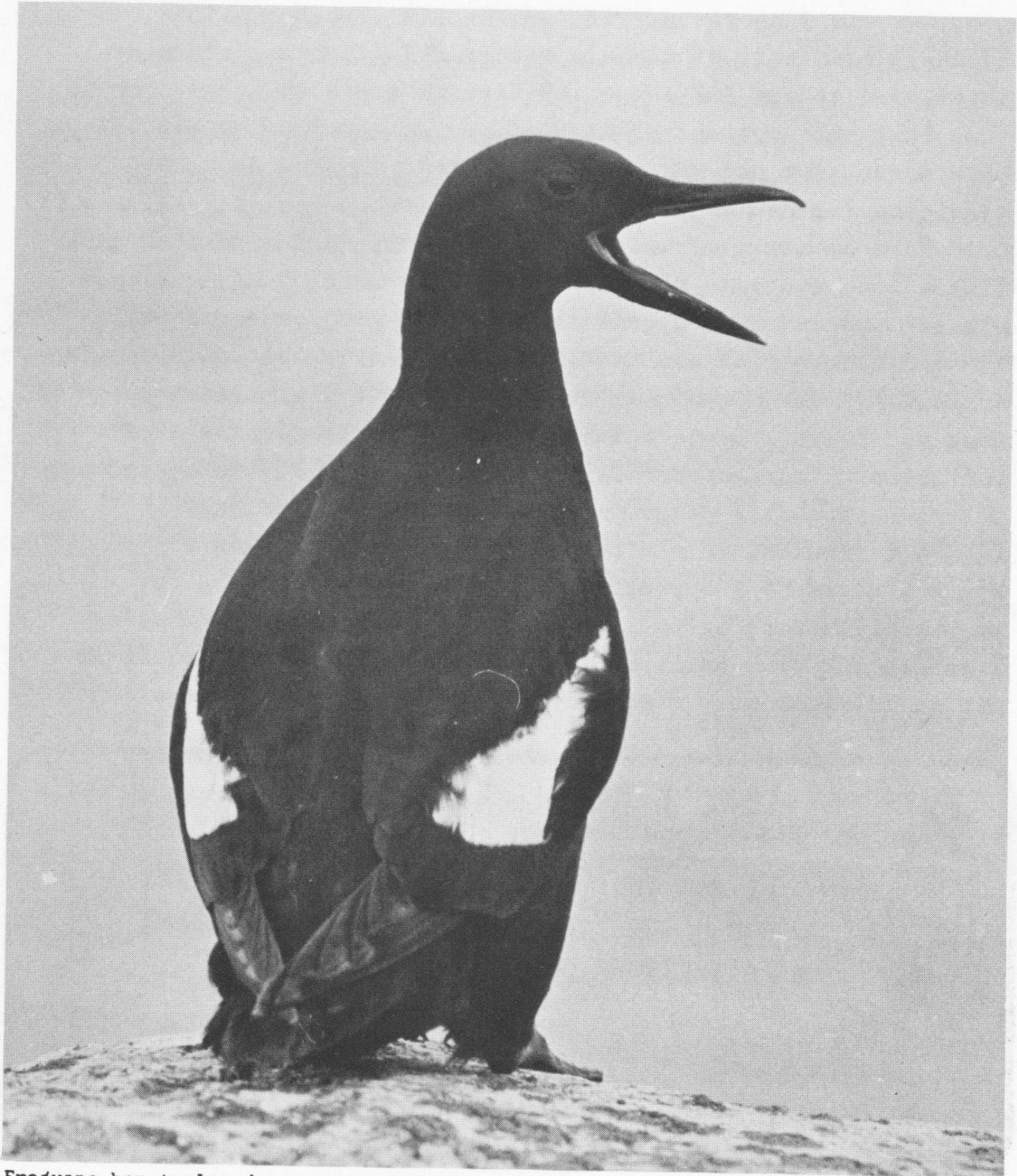
Dei frodige graskledde holmane er gode beitemarker for grågåsa, som på Froan finn eit av dei viktigaste leveområda sine. Sommars tid held fem-seks hundre gjæser til her ute og mange hekker. Utover i juli samlar gåsa seg i flokkar for å felle vingefjørene, dei er "sårvingja" som folk seier, og ikkje i stand til å flyge. Om dagen held dei seg ute mellom dei ytste skjera, men om natta søkjer dei inn til holmane for å beite. Blir dei skremd, kan dei søkkje seg ned i sjøen så berre hovudet såvidt stikk opp. På det viset kan flokkar av gås bli "borte" på sjøen sjølv i stilt ver.

Utover seinsommaren samlar store mengder siland seg på Froan, dei òg for å myte. Eit minimumstal på dei mytande fuglane er omlag 2½ tusen. Silanda ligg i tette flokkar innimellom holmane og er vanskeleg å få auga på. Blir dei skremd, gulpar dei opp det dei har i magen, og spring bortetter på sjøen, eller dei dukkar. Måsen samlar seg då snøgt og tek til seg av den oppgulpa fisken, som ligg og flyt på sjøen i mengdevis. Dei fuglane som kjem hit for å myte er ikkje-hekkande fuglar og hannar som er ferdige med hekkinga.

Tilsammen hekker omlag tre tusen par måse på Froan. Av

desse er litt under halvparten svartbak. Den vakraste og mest interessante måse-arten er sildemåsen som det finst 4-5 hundre par av her ute. Denne arten har to rasar i Norge. Froan er den sørlegaste hekkeplassen for den nordnorske sildemåsen som det finst berre omlag 3 tusen par av i heile landet (etter Barth).

Raudnebbterna hekker her ute i store mengder (i 1974 omlag 2½ tusen par). Dårlege næringstilhøve eller dårleg vér



Froøyane har truleg den største konsentrasjonen av teiste i Skandinavia.

Foto: Nils Røv.

kan føre til at terna ikkje legg egg eller at ho forlet egg og ungar i hekketida. Det skjedde i 1974, da tusenvis av par rømde koloniane sine under eit langvarig uvér i slutten av juli. Dei ungane som ikkje vart teke av stormåse eller ramn, fraus og svalt ihel på kort tid. Dette syner kor sårbar mange av dei artane er som søkjer næringa si ute på havet. Det er difor viktig at hekkeplassene deira kan vernast mot uvettig ferdsel i den korte tida dei har for å halde slekta oppe.

Der ein finn terne, finn ein og som oftast tjuvjoen, som av mange blir sett på som ein rakkar i fugleverda, sidan han lever av å stjela frå andre. Men vi må godta at moral-normene våre ikkje kan nyttast på naturen, og at tjuvjoen er ein like så bra fugl som dei han stjel maten frå. Av dei omlag 350 tjuvjoane som hekkar på Froan, er 24% av den lyse farge-fasen. Dei andre er heilt mørke. Dess lenger mot nord ein kjem, dess fleire lyse tjuvjoar finn ein. Dette er døme på at arvelege eigenskapar endrar seg gradvis etter som miljøet endrar seg.

På Halten finn ein det einaste "fuglefjellet" på Trøndelagskysten. I 1974 hekka over 1600 par krykkje i ein liten bergvegg ved fyret. Denne kolonien har vore godt påpassa av fyrvoktarane. Andre stader der krykkja prøver å etablere seg, har det lukkast dårleg på grunn av egganking i koloniane.

Det føreligg no eit ferdig forslag til fredning av Froan. Ein tek sikte på å opprette eit stort natur-reservat, det største i landet, og to landskapsvernområder saman med dyrelivsfredning over heile øy-gruppa. På det viset vonar ein at eit naturdokument av stor verdi kan bli sikra for etterslekta.



TENK PÅ SMAFUGLENE

VI HAR GODT UTVALG I FORBRETT, RUGEKASSER OG FRØ - SOM SOLSIKKE, HAVRE, HAMP - SAMT MEISERINGER OG JORDNØTTER.

LOG

BØNDERNES HUS
KONGENS GATE 30
7000 TRONDHEIM.

TROLLAVEN

Av Rolf Hjelmstad

De fleste har klare forestillinger om forskjellen på zoologer og botanikere, mens andre skiller dem på følgende noe suspekke måte: Zoologene kan drive med sine aktiviteter hele året, mens botanikerne lever bare om sommeren. Det er derfor botanikerne blir så gamle! Dette er imidlertid en sannhet med modifikasjoner, ikke det at botanikerne blir gamle, men at de ligger i dvale om vinteren. Det finnes vekster som også kan studeres om vinteren, tenk bare på hvor fascinerende det er å kunne kjenne igjen løvtrærne våre når de står med nakne greiner. En annen gruppe planter som også egner seg godt for helårsstudium er lavene, iallefall de som vokser på trær.

En av disse treboende lavene, en meget interessant sådan, er trollaven (*Tholurna dissimilis*). Dette er en lav som gjerne blir funnet på skiturer, og kan vel kalles for "påskelaven nr. 1". Grunnen til det er artens vokseplass. Trollaven forekommer nesten utelukkende i toppen av små, frittstående grantrær helt opp mot og over skoggrensa. Den er også påvist i toppen av større grantrær i mer slutta skogsvegetasjon og på furu og stein. Størst sjanse for å finne den, har en hvis en leter i øverste delen av 1 - 3 m høye grantrær i skoggrensa. Jeg har dessuten sett at den er relativt vanlig på frittstående grantrær ute på åpne myrer nede i fjellbjørkeskogen.

Trollaven er den eneste arten i slekta *Tholurna* og er lett kjennelig når den er godt utviklet. Vanligvis vokser den som små, grå, piggete tuer på stammen og tørre kvister i den øverste delen av trærne (fig. 1), men den kan også opptre som et grått, piggete belegg mellom barnålene på friske kvister.

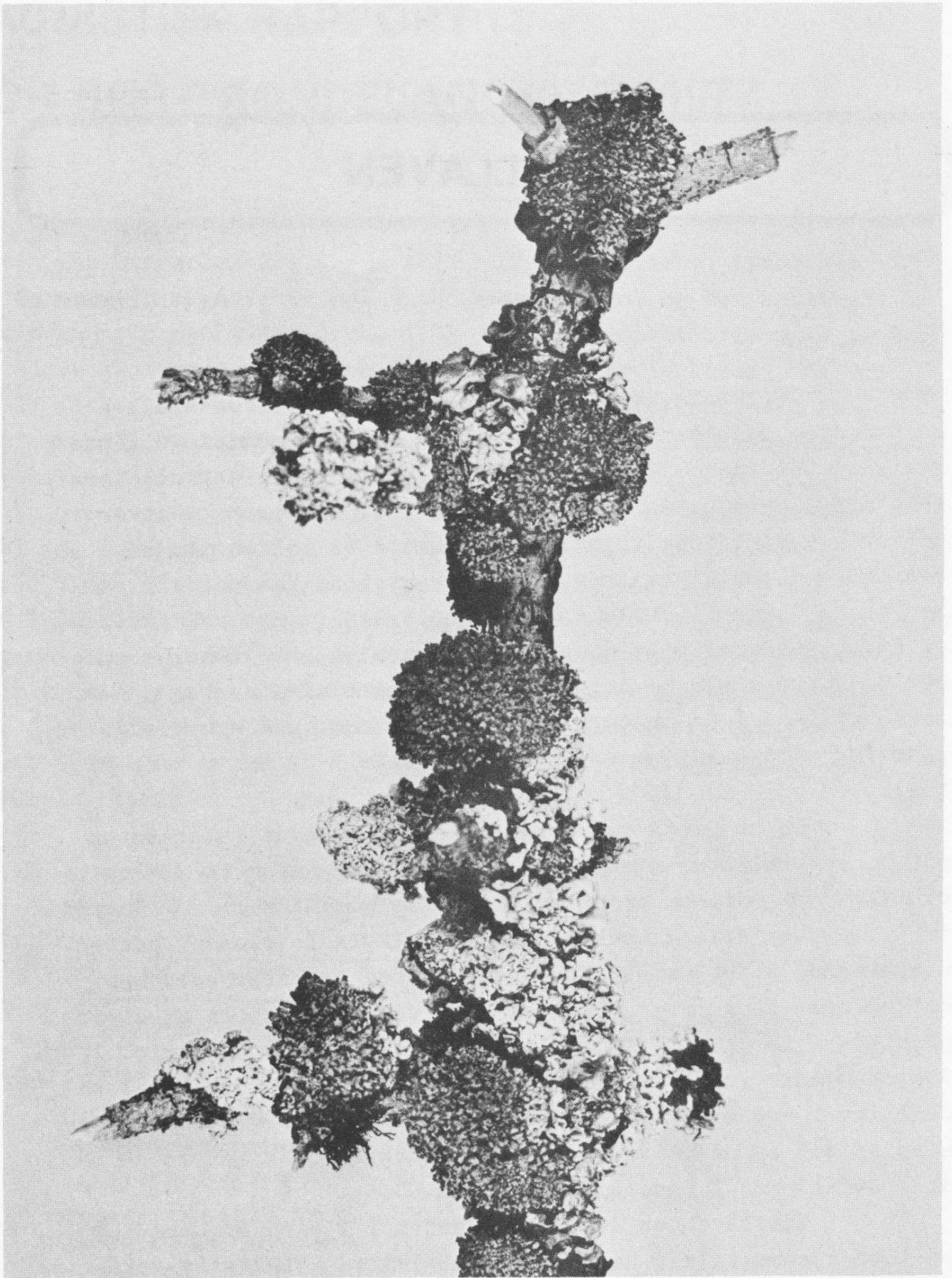


Fig. 1. Trollaven finner man oftest som runde, piggete tuer på tørre kvister i toppen av frittstående grantrær i skoggrensa. Foto: R.Hjelmstad

I toppen av hver "pigg" dannes en svart, krukkeforma utvekst som er det sporeproduserende organ.

Ved siden av å være funnet i Norge, Sverige og Finland, er trollaven kjent fra en plass i alpene (Østerrike) og fra det vestlige Nord-Amerika. I Norge er arten vanligst i innlandsstrøk. Den mest kystnære lokaliteten som er kjent til nå ligger på Søvasskjølen i Orkdal. I det indre Østlandsområdet kan man være temmelig sikker på å finne arten hvis man kjenner dens krav til vokseplass. I Trøndelag er den heller ikke sjelden, noe prikkartet viser (fig. 2).

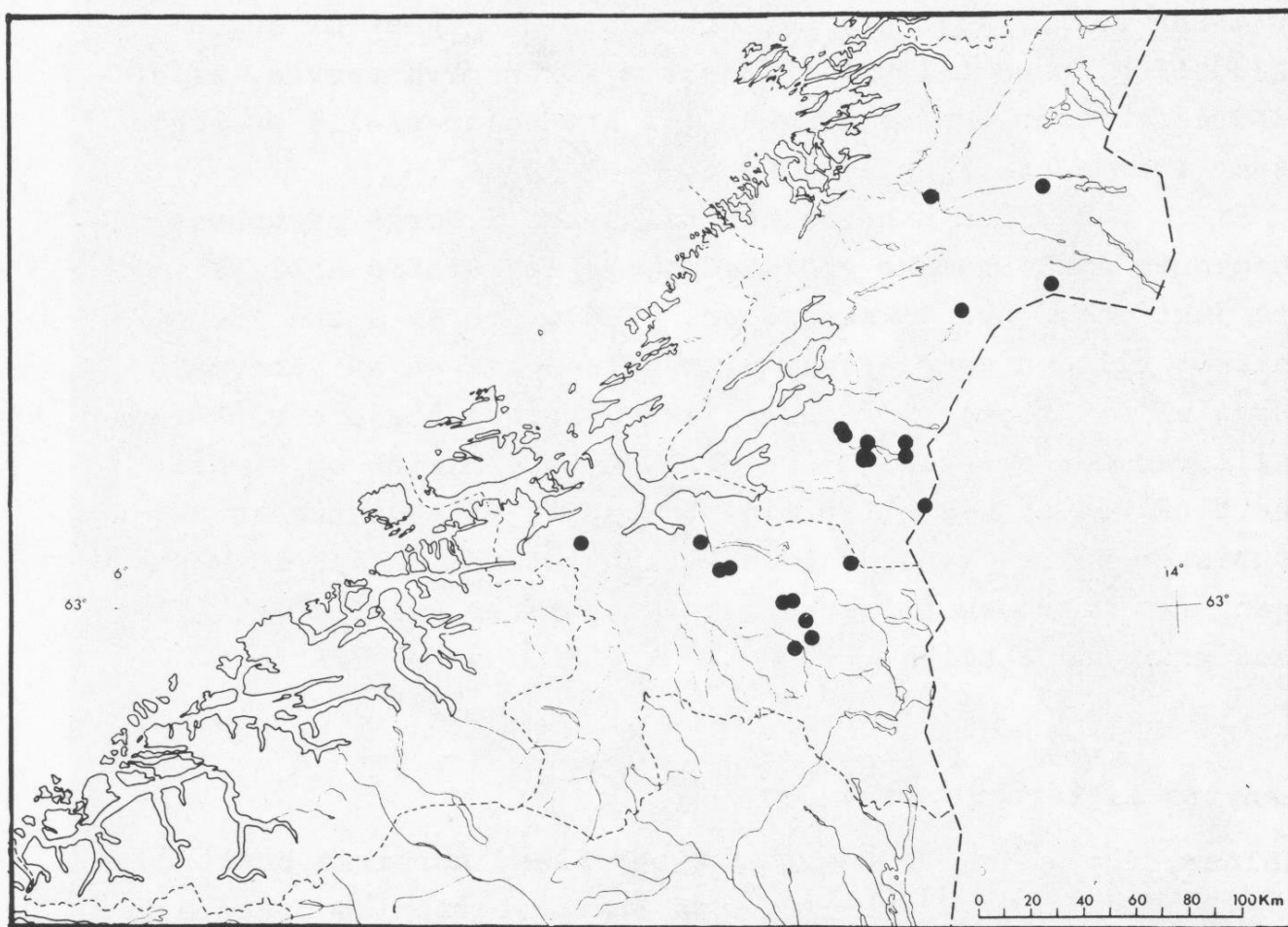


Fig. 2. Kartet viser den kjente utbredelsen av trollav i Trøndelag. (Etter Flatberg m.fl. 1975.)

Hva er så årsaken til trollavens spesielle økologi? Jeg har ikke funnet mye om dette i litteraturen, men etter å ha studert arten på mine skiturer et par vintere, er jeg kommet til følgende: Det ser ut som om laven er konkurransesvak, men rask til å etablere seg. Trollaven begynner å utvikle seg allerede på deler av grantrærne som er 5 - 7 år gamle. Når

disse partiene av trærne blir 15 - 20 år gamle, vil andre lavarter også ha etablert seg, og trollaven blir mer eller mindre utkonkurrert. De konkurrerende artene det dreier seg om er oftest kvistlav (*Hypogymnia physodes*), bristlav (*Parmelia sulcata*), snømållav (*Parmelia olivacea*) og buskskjegg (*Bryoria simplicior*). I første omgang går trollavens vokseform over fra å være skorpeaktig til å danne spredte, piggete tuer. Lenger nedover stammen synes laven å bli nesten helt borte. Det blir av enkelte påpekt at laven kan være noe avhengig av fuglegjødsling. da den vokser på frittstående trær som ofte brukes som sitteplasser for fugler. Om det er dens avhengighet av fuglegjødsling, dens tilsynelatende svake konkurransevne, eller andre faktorer som er årsaken til artens spesielle økologi, står fremdeles igjen å finne ut.

Sjøl om utbredelsen til arten i Norge etterhvert begynner å bli ganske godt kjent, er det alltid artig å være på jakt etter nye vokseplasser. Ved siden av å øke kjennskapet til den geografiske utbredelsen til en av våre mest spesielle lavarter, er denne jakten med på å gjøre vinterens skiturer mer spennende. Da får det ikke hjelpe om en blir sett på med et mer eller mindre oppgitt blikk av andre skiturister når en vandrer i en tilsynelatende målløs sikk-sakk-gang fra granbusk til granbusk og studerer kvist etter kvist med granskende blikk.

Benyttet litteratur:

- Ahlner, S.: Utbredningstyper bland nordiska barrträds-lavar. *Acta Phytogeographica Suecica* 22. Uppsala 1948.
- Flatberg, K.I., A.A. Frisvoll & P.M. Jørgensen: Bidrag til Trøndelags lavflora. *Blyttia* 33, 241-243. 1975.
- Kilander, S.: Till kännedomen om *Tholurna dissimilis*' økologi. *Svensk Botanisk Tidskrift*. Bd. 46, s.129-130. 1952.
- Østhagen, H.: The macrolichens *Cladonia luteoalba* and *Tholurna dissimilis* new to Central Europe. *Norw. J. Bot.* 21, s.161-164. 1974.

PERLEUGLEOBSERVASJONER FRA LEVANGERDISTRIKTET VÅREN 1970

Av Arnold Hamstad

Våren 1970 var det store smånagerforekomster i Levangerdistriktet. Dette førte til en økning i hekkebestandene av rovfugl og ugler. Særlig merkbart var dette for perleuglas vedkommende, noe som ga rike muligheter til å studere denne arten, som i Trøndelag går under namnet "hårråhukker". Navnet skriver seg fra den misforståelse at det var haren som var opphavsmann for perleuglas hukrende vårsang. Her presenterer jeg observasjonsnotatene fra 11 reir våren 1970.

Reir nr. 1

ble funnet 12. april og inneholdt da 5 egg, noe som skulle tilsi egglegging omkring månedsskiftet mars/april. Reiret lå i et svartspetthull 5 m over bakken, og reirtreet inngikk i en gårdsallé like ved E6. Den sterke trafikken på stedet så ikke ut til å ha innvirkning på hekkeforløpet, og uglene i dette paret viste seg å være svært tillitsfulle. En kunne sitte på ei grein bare 1 m fra reiråpningen og iaktta fuglene når de fløy inn på reiret. Ved dette reiret ble det ved en anledning sett hvordan perleugla frembringer sine gulpeboller : Først strakte den halsen framover mens den beveget hodet opp og ned. Deretter ristet den på hodet, fremdeles i framverbøyd stilling, med lukkede øyne. I denne fasen ble den 44.5 x 12.3 mm store bollen levert.

Ved kontroll av reiret 15. mai var ungene flygedyktige, og den ene hadde forlatt reiret. Sammen med de fire andre ungene lå det nå et kvinandegg i reiret. Dette virker noe merkelig når en tar en tar i betraktning at reiret lå 7 - 8 km fra nærmeste vannforekomst, en bekk.

Reir nr. 2

ble funnet 14. mai i en holk ved et regulert vatn ca. 1.5 mil fra Levanger sentrum. Det inneholdt da 5 egg. Holken var plassert i ei furu, 3 m over bakken. Furua stod i en tett blandingsbestand

av gran og furu.

På denne lokaliteten ble det gjort et vellykket forsøk med å flytte holken gradvis nedover stammen, slik at den til slutt hang 1.5 m over bakken. Dette ga svært gode muligheter til å observere aktiviteten ved reiret på nært hold.

Reir nr. 3

ble funnet 15. april. I dette tilfellet var det ikke mulig å konstatere eggantallet da reiret lå 12 m over bakken i ei kvistfri furu. Også her var et gammelt svartspetthull benyttet. Reirtreet var omgitt av tett granskog.

Reir nr. 4, 5, 6 og 7

ble funnet 26. og 28. april. Antall egg varierte fra 5 til 7. Reira lå i en "koloni" i kantskog mot dyrket mark (Fig. 1), og hadde avstander til hverandre fra 150 m til 500 m. "Kolonien" var anlagt i en glissen ospebestand med mange gamle spettehull. Slike var da også benyttet som reirplass av alle fire parene. Reira var plassert i høyder fra 2 til 6 m over bakken.

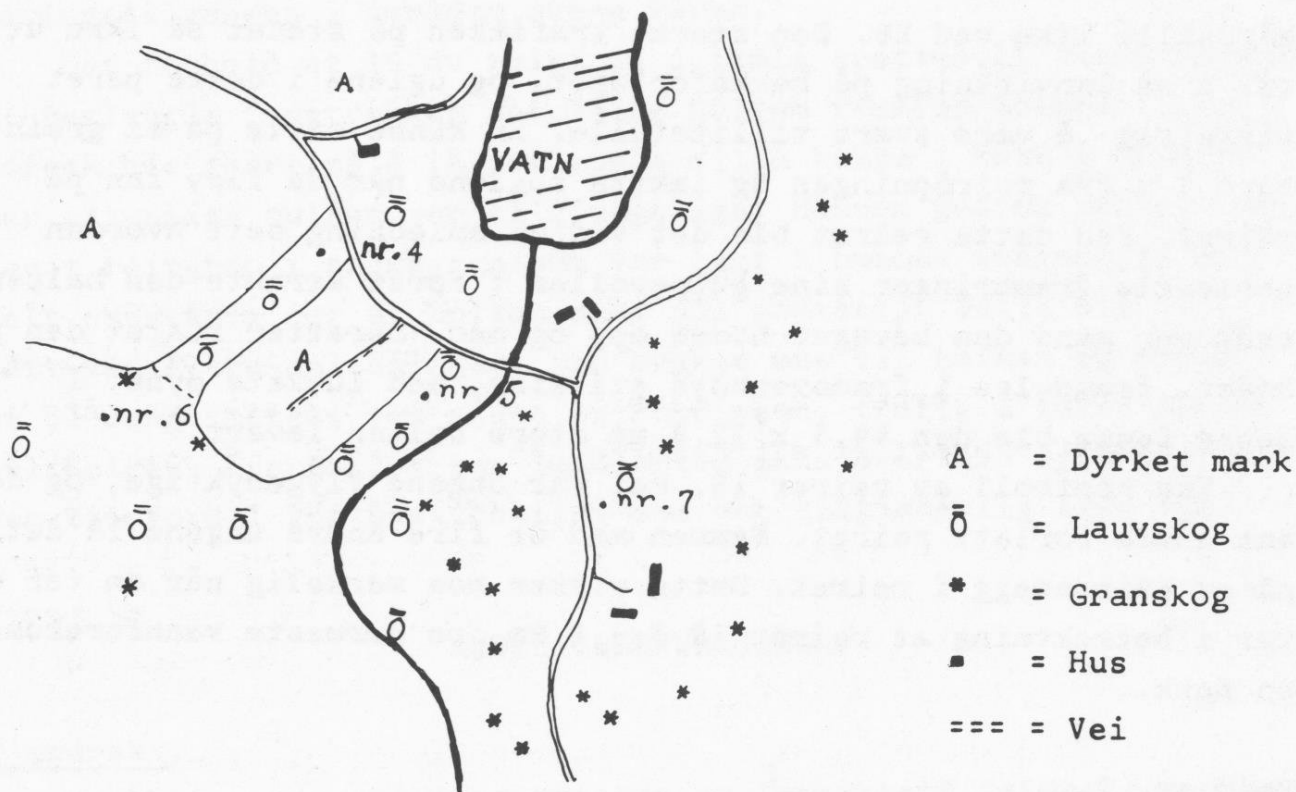


Fig. 1 Kartskisse som viser naturtypene der fire perleuglepar hekket i "koloni".

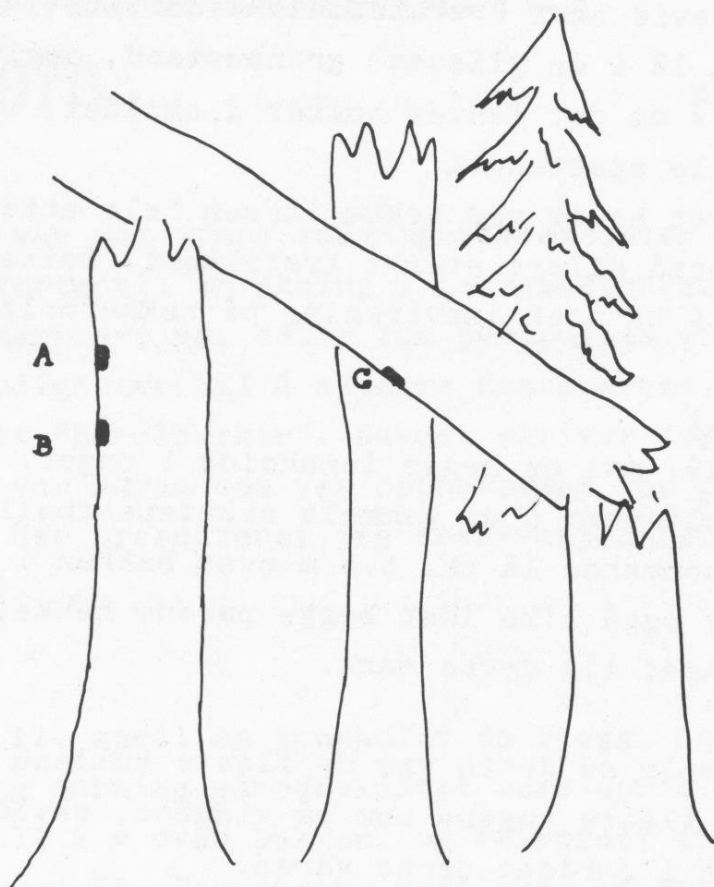


Fig. 2 Skisse som viser plasseringen av st rreira i forhold til perleuglereiret. A: Perleuglereiret. B og C: De to st rreira.

I dette området var det hele ni maurtuer (r d skogmaur). Disse maurene angrep reir nr. 4, 5 og 7, og ble derfor med forskjellige midler forsøkt fjernet (m.a. maurkverk), men uten suksess. Angrepene fikk etter hvert et slikt omfang at reira ble forlatt (skydd). Dette fikk selvfølgelig katastrofale følger for ungene, som på dette tidspunktet kun var noen få dager gamle. Ungene døde etter kort tid, enten på grunn av matmangel eller de ble drept av maurene som bokstavelig talt oversvømte reira (og ungene). De døde ungene (i alt 21) ble spist av maurene.

Reir nr. 6 var plassert i det øverste av 2 hull i ei avbrukket osp. I det andre hullet (47 cm nedenfor) hekket st r, hvilket det også gjorde i et annet hull, 1.5 m fra perleuglereiret (Fig. 2). Begge st rparene gjennomførte hekkingen med suksess, uten at det ble påvist alvorlig konflikt mellom de to artene.

Reir nr. 8 og 9

ble funnet henholdsvis 6. og 7. mai med 5 og 6 egg. Også disse reira lå forholdsvis nært hverandre idet det kun var 700 m mellom dem. Begge reira lå i en glissen granbestand, omgitt av store hogstflater. Selv om det fantes holker i området, var det også her benyttet gamle spettehull.

Det ble drevet hogst ved hekkeplassen hele etterjulsvinteren og området var også ellers sterkt trafikkert. Dette så imidlertid ikke ut til å ha noen innvirkning på hekkeforløpet.

Reir nr. 10 og 11

ble funnet 19. mai og begge inneholdt 5 unger. I begge tilfeller var reiret plassert i et gammelt svartspetthull, som for reir nr. 10 sitt vedkommende lå ca. 5.5 m over bakken i ei osp. Hekkelokalitetene var også like idet begge parene hekket i lauvskogbestander som grenset til dyrka mark.

Som det framgår av dette var de fleste kullene relativt store. Dette, og at de fleste ungene kom på vingene, skyldtes den gode næringstilgangen i området denne våren.

Det forhold at 10 av reira lå i gamle spettehull viser tydelig at perleugla foretrekker naturlige hulrom framfor holker. Flere forsøk ble gjort på å få perleugla til å hekke i holk i områder der naturlige hulrom var tilgjengelige. Hannen godtok holkene og laget reirgrop i sagmuggen som var lagt i bunnen (sagmuggen er helt nødvendig for at holken skal bli godtatt). Dette ble iaktatt ved flere anledninger. Den brakte mus til holken og forsøkte på denne måten, ved siden av hukringen, trolig å lokke hunnen til holken. Hunnen lot seg imidlertid ikke overtale og vraket holken til fordel for spettehullet som var tilgjengelig like ved.

ANDRE OBSERVASJONER.

Fjærdrakt.

Mørkhetsgraden på innrammingen av "ansiktet" (sløret) varierte noe fra individ til individ hos de voksne fuglene. Flere ganger ble en slik variasjon iaktatt innen paret. I disse tilfellene var det hunnen (med rugeflekk) som hadde den lyseste innrammingen.



Den trostestore perleugla hekket vanlig i Levangerdistriktet våren 1970.

Foto: Arnold Hamstad.

Lyd.

Allerede i begynnelsen av februar dette året ble det registrert hukrende perleuglehanner i området. Alle reira, bortsett fra nr. 3, ble funnet ved at hannen hadde sin sangplass i reirtreets umiddelbare nærhet. I gjennomsnitt startet hukringen (sangen) ca. kl. 20.00, og opphørte neste morgen kl. 07.00.

En hann som ikke fikk lokket til seg noen hunn, hukret intenst fram til slutten av juni.

Parring.

Dette ble observert bare en gang, og hendelsesforløpet var slik: Hunnen nærmet seg den hukrende hannen og da den var på kloss hold ga den fra seg en mjauende låt. Hannen ble nå taus. Etter kort tid begynte hannen å bli "nærgående", noe som resulterte i en "småbaksende" forfølgelse av hunnen. Denne foregikk i den grana hvor hannen hele tiden hadde sittet. Plutselig viste hunnen seg parringsvillig. Under parringen, som varte ca. 1.5 min. hukret hannen sammenhengende mens den med nebbet holdt hunnen i nakken. Etter parringen ble begge fuglene sittende å bruse med fjærene. Deretter ble de sittende stille ca. ½ time og fløy så for å inspisere de reirhulla hannen hadde okkupert.

Mating.

Mating ble observert i tidsrommet kl. 23.00 til kl. 04.30. De byttedyra som ble artsbestemt var markmus og gråsidemus, som fullstendig dominerte, og i ett tilfelle dompap (hann). Det største antall mus som en hann brakte til reiret i løpet av en natt var 26.

Når hannen kom til reiret med bytte ga den fra seg en hukrende låt før den fløy inn. Ungene svarte med "gnisselyder" etter at hannen var kommet inn på reiret.

~~~~~  
*Flere steder i Trøndelag ser det ut til at 1978 vil bli et gnagerår, som det var i 1970. Vi håper derfor at denne presentasjonen av observasjoner fra perleuglehekkningen dette året vil anspore flest mulig til å dra ut i "uglemarker" i vår.*

*Selv om det nå er i seneste laget vil vi likevel oppfordre de som er interessert i ugler til å henge opp holker på egnede lokaliteter. I forbindelse med reirobservasjoner oppfordres det til forsiktighet, både av hensyn til fuglene og observatørene. Ugler kan som kjent (?) være svært angrepslystne ved reiret, særlig når de har unger.*

-red-

Trøndersk Natur presenterer:

# Norsk Ornitologisk Forening

**Avd. Sør-Trøndelag**

**Postboks 139,**

**7001 Trondheim**

Tidlig i femtiåra gikk en del fugleinteresserte sammen om å danne ei fugleforening i Trondheim. Foreninga var ei av de første i sitt slag i landet. I de første åra var det bare sporadiske møter, men en kom etter hvert over i litt fastere former. De første møteprotokollene er fra 1958, et år etter at det var danna ei landsomfattende ornitologisk forening.

Senere har det gått jamnt framover, og foreninga er i dag kanskje ei av de mest livskraftige i landet. Antall medlemmer øker stadig. Vi har akkurat nå passert 200 medlemmer, og ønsker oss stadig flere. Foreninga har god kontakt med universitetsmiljøet, og både studenter og ansatte har hatt og har tillitsverv, i tillegg til at de er flittige bidragsyttere til møteprogrammene.

Arbeidet i foreninga drives på ulike måter. Hovedtanken er imidlertid å forsøke å samle naturinteresserte med forskjellig bakgrunn, både amatører og fagfolk. Medlemsmøtene er svært populære og samler ofte mye folk. Møtene er åpne for alle interesserte. Hittil har det bare vært møter i Trondheim, men foreninga ser det som en av sine hovedoppgaver også å kunne arrangere møter på andre steder i fylket. Når vi nå også har fått foreningstidsskriftet Trøndersk Natur, vil dette være med å styrke kontakten med medlemmene også utenfor Trondheim.

Uteliv i form av ekskursjoner, vintertellinger o.l. samler til tider også en del medlemmer. Vi håper å kunne utvide disse aktivitetene, slik at vi kan ha et så godt tilbud som mulig til medlemmer i alle aldre. Ei forening som vår bør jo ta mål av seg til å være så "feltmessig" som mulig. Derfor, meld deg inn i NOF, og delta aktivt.

Aage Tørris Ekker / formann.

# FAUNISTISK RAPPORT

## FOR SØR-TRØNDELAG, 1975—1977

I Sterna 15 : 114 - 126, 1976 ble den første faunistiske rapporten fra Trøndelag for årene 1970 - 1974 publisert. Etter denne tid er det gjort en rekke nye interessante funn, og det arbeides nå med en ny rapport for årene 1975 - 1977. Medtatt blir også en del eldre supplerende data som ikke tidligere er publisert. Da vi nå har fått fylkesavdelinger i begge Trøndelagsfylkene, vil en heretter utgi egne rapporter for hvert av fylkene. Undertegnede har ansvaret for Sør - Trøndelag.

En ber herved om at alle som måtte ha observasjoner som bør komme med i rapporten for Sør - Trøndelag 1975 - 1977, snarest sender disse til undertegnede, adresse : Riddervoldsgt. 17b, 7000 TRONDHEIM. Som utgangspunkt for hvilke arter som skal rapporteres kan en benytte den første rapporten i Sterna. Opplysninger av mer regional/lokal karakter har også verdi. En egen rapport over slike data vil bli publisert i et nummer av Trøndersk Natur. Spesielle arter blir behandlet av LRSK - ST på vanlig måte. På forhånd takk for hjelpen.

Jon Suul



**MURGÅRDEN**

THOMAS ANGELLS GT. 22

TELEFON 32830 - TRONDHEIM

**BRILLESPECIALISTER**



# ATLASPROSJEKTET

(Tidligere kalt 5x5 km-inventeringen)

Av Dag Langfjæran og Per Gustav Thingstad

## Bakgrunn. Inndeling av kvadratene.

På en europeisk ornitologisk konferanse i Green Park, Buckinghamshire i England i 1971 ble en Europeisk Ornitologisk Atlaskomité nedsatt. Denne skal samordne det omfattende arbeidet med å kartlegge utbredelsen av hekkende fuglearter i Europa. Til nå har minst 18 europeiske land startet dette arbeidet, og blant disse er også Norge. Danmark og England har allerede sine nasjonale atlas klare (Dybbro 1976, Sharrock 1976).

NOF's årsmøte i Bergen 23. april 1977 utnevnte en nasjonal Atlaskomité som skal ta seg av koordineringen av arbeidet på landsbasis. Men skal dette fungere er det nødvendig at medlemmene i hver fylkesavdeling går aktivt inn i arbeidet.

I fjor vår ble de første anstrengelsene tatt i Trøndelag, da vi tok fatt på en kartlegging av hekkende fuglearter i kvadrater på 5x5 km. Den første responsen var ikke så god som ventet, men en del verdifullt materiale har kommet inn. Vi vet også at flere sitter inne med opplysninger som de bare venter på å kunne supplere i 1978. Atlasprosjektet er begrenset til å omfatte opplysninger fra og med 1970.

For å kunne gjennomføre prosjektet på rimelig tid, har vi bestemt oss for å gå helt over til å registrere hekkefuglene i kvadrater på 10x10 km. Dette vil også bli benyttet ved presentasjonen av det endelige landsomfattende arbeidet. Dette gir omlag 280 ruter i Nord-Trøndelag og 240 i Sør-Trøndelag. Oversikt over inndelingen av rutene er gitt på figur 1. Rutene følger det internasjonale UTM-systemet, og er avgrenset av de rutelinjene som slutter på 0, 10, 20 osv. på kartene i M-711-serien i målestokk 1:50 000.

## Undersøkelsen av kvadratet.

Sjøl sagt må undersøkelsen bli foretatt i det aktuelle hekketidsrommet for fuglene. Området bør undersøkes minst 2 ganger. F.eks. i midten av mai og en gang i løpet av juni. Ofte kan det være lettest

å påvise hekking ved å observere ungekull, så det kan gi gode resultater å undersøke ruta i slutten av juni eller begynnelsen av juli. For å få med tidlige hekkefugler, som f.eks. ugler som skulle være spesielt aktuelle i år, kan en med fordel ta en sjekk også tidligere. Sett i gang med en gang!

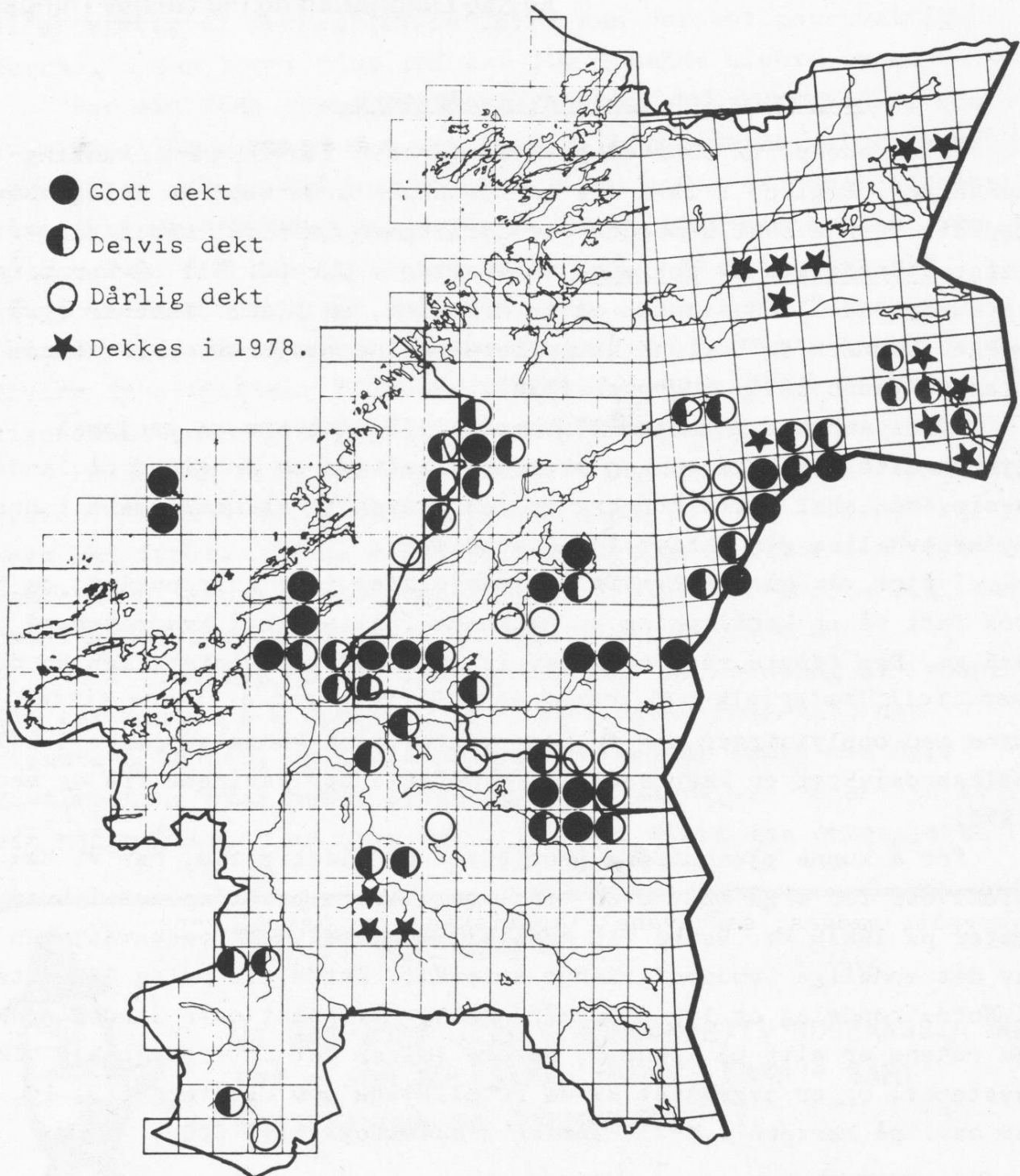


Fig. 1: Kartet viser inndelingen av Trøndelag i ruter på 10x10 km etter UTM-systemet. Dessuten har vi plottet inn de rutene vi har mottatt opplysninger om. Sjøl om vi mener ei rute er godt dekt er den ikke nødvendigvis fullstendig dekt.



Det vil i praksis bli alt for mye arbeid med å sjekke hver enkelt lokalitet i ruta, men det er viktig å undersøke alle biotoper (lokalitestyper) som er representert. Dessuten er det viktig å merke seg at vi først og fremst ønsker å finne ut hvilke arter som hekker, og ikke legger så stor vekt på tettheten av hver art. Dersom du bare har opplysninger fra deler av ei rute, så send inn resultatet likevel, men presiser hvilken del du har dekt. De som er medlem av NOF (Norsk Ornitologisk Forening) har tidligere mottatt en oversikt over hekkekodene vi benytter ved registreringen, men kort fortalt kan vi si at vi opererer med tre hovedinndelinger: 1) Mulig hekking, 2) Sannsynlig hekking, og 3) Konstatert hekking.

En trenger ikke på noen måte å være "proff" for å kunne gi viktige bidrag til denne undersøkelsen. Sjøl om du ikke har fullstendig oversikt over alle hekefuglene, så send inn det du vet (husk å oppgi årstall). Er du interessert i en mer detaljert orientering, eller å få tilsendt kart over de områdene du kan tenke deg å undersøke (med avmerking av 10x10 km-ruta), så ta kontakt.

Så vil vi igjen minne om at vi tar de vanlige hensyn overfor de hekkende fuglene, sjøl om denne undersøkelsen går ut på å påvise hekking så sikkert som mulig.

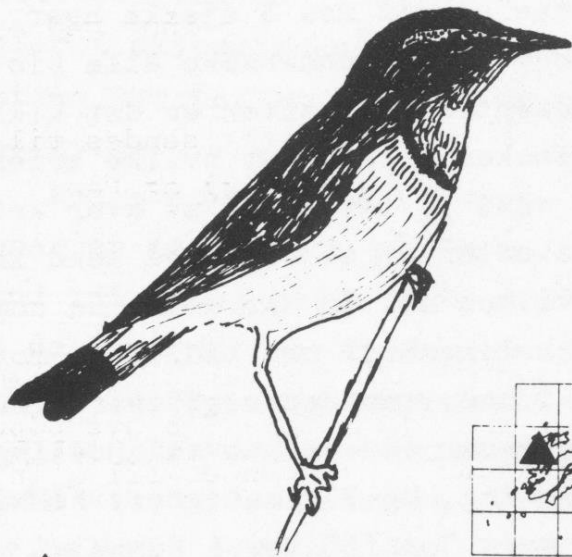
#### Sårbare arter.

Opplysninger om sjeldne eller sårbare arter vil selvfølgelig ikke bli publisert i detaljerte utbredelseskart. Slike opplysninger vil bli behandlet strengt fortrolig, og vil aldri bli levert videre uten observatørens samtykke. Når atlasarbeidet i Trøndelag blir avsluttet vil presentasjonsformen for disse artene bli nøye vurdert slik at eventuelle kart ikke kan misbrukes. Foreløpig gjelder dette følgende arter:

Dverggås, sædgås, sangsvane, lappfiskand, fiskeørn, vepsevåk, havørn, musvåk, kongeørn, myrhauk, **jaktfalk**, vandrefalk, trane, fjellmyrløper, storjo, snøugle, hubro, slagugle, lappugle, isfugl, hvittryggspett.

#### Status.

Blant annet gjennom dette tidsskriftet vil Atlaskomiteen gi medlemmene fortløpende orientering om hvordan arbeidet går sin gang. Oversikt over rutedekningen pr. i dag ser du på figur 1. Svært mye står igjen, så sett i gang. For å gi en liten smakebit presenterer vi det som er kjent om hekkeutbredelsen til blåstrupe



- ▲ Konstatert hekking
- △ Sannsynlig eller mulig hekking

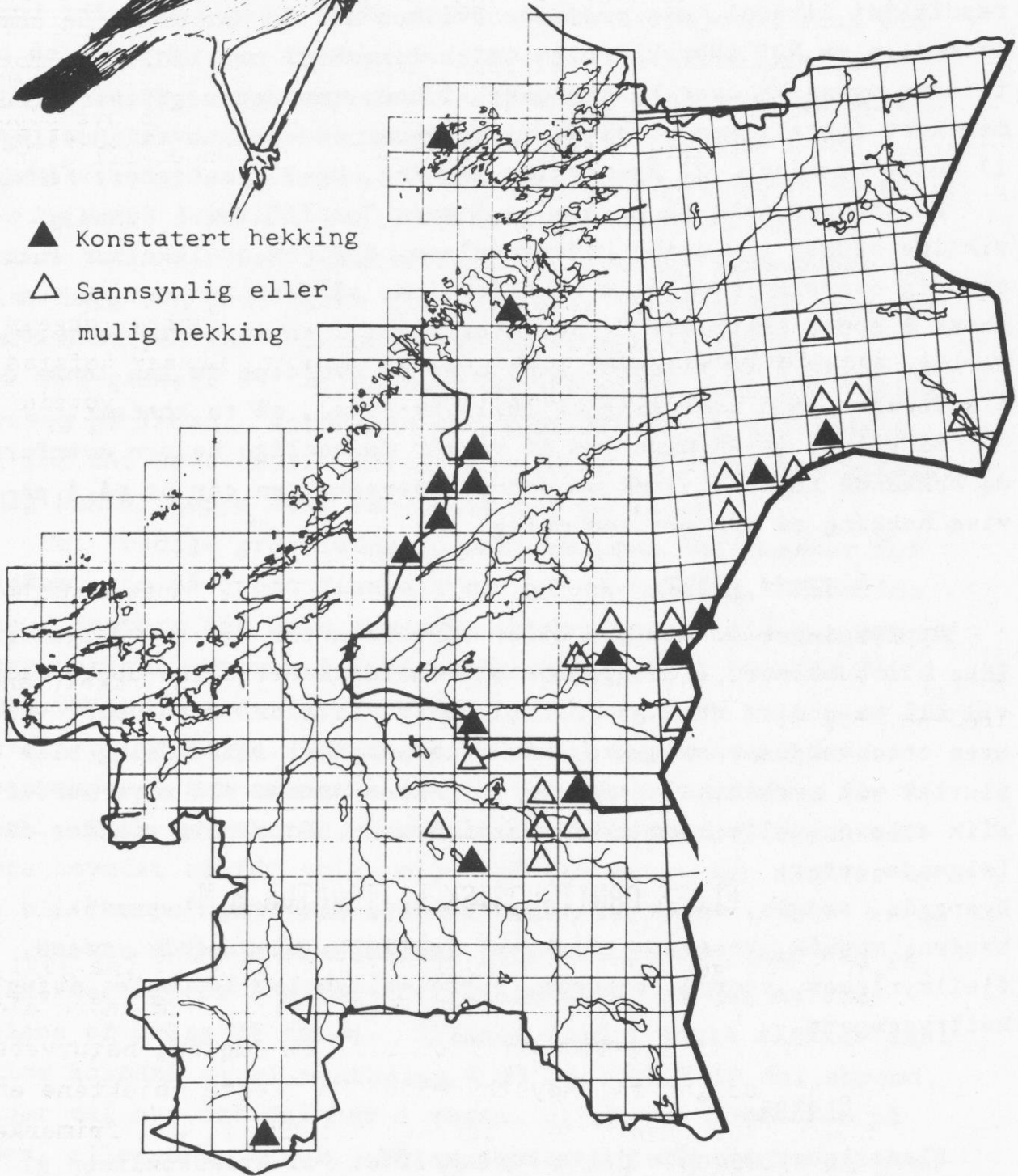


Fig. 2: Kartet viser det vi vet om hekkeutbredelsen til BLÅSTRUPE (*Luscinia svecica*) i Trøndelag etter 1970. I tillegg til de opplysningene som har kommet inn til Atlas-prosjektet har vi benyttet LRSK-materiale og tilgjengelig litteratur.

i Trøndelag etter 1970 på figur 2. Kanskje du sitter inne med opplysninger som kan supplere bildet ?

Forespørslser og opplysninger til Atlasprosjektet sendes til de lokale organisatorene: Dag Langfjæran (Sør-Trøndelag) og Per Gustav Thingstad (Nord-Trøndelag). Adresse til begge : Zoologisk institutt, Bernhard Getz gt. 6, 7000 TRONDHEIM.

De som er interessert i å vite hvor langt prosjektet er kommet på landsbasis, kan lese om det i første nummer av NOF's nye populærvitenskapelige tidsskrift "Vår Fuglefauna", som sendes til alle som er medlem av hovedforeningen.

Til nå har disse sendt inn opplysninger:

Jardar Cyvin, Reidar Hindrum, Idar Hovin, Pål Myhre, Torgeir Nygård, Roar Pettersen, Ole Reitan, Svein Ringen, Gunnar Rofstad, Odd Rygh, Nils Røv, Jostein Sandvik, Jon Kristian Skei, Øystein Størkensen, Jon Suul, Bernt E. Sæther.

Litteratur :

Dybbro, T. 1976. De danske ynglefugles utbredelse. Dansk Ornithologisk Forening. København.

Sharrock, J.T.R. 1976. The Atlas of Breeding Birds in Britain and Ireland. B.T.O.

**SELGES !**

**ELDRE ORNITOLOGISK LITTERATUR M.M.**

Colletts "Norges Fugle", bind I - III (komplett) fra 1921, Schaannings "Norges Fuglefauna" fra 1916 og en rekke andre eldre og nyere bøker, hefter, tidsskrifter m.m. om fugler, naturvern og natur generelt selges til høystbydende. De fleste objektene er norske. Liste over objektene tilsendes mot kr. 2,00 i frimerker. I listen er det anført minimalpriser.

Siste frist for innsendelse av bud : 10. mai 1978.

Skriftlig henvendelse til :

Jon Suul, Riddervoldsgt. 17b, 7000 TRONDHEIM.

# TOPPDYKKERENS UTBREDELSE I NORD-TRØNDELAG

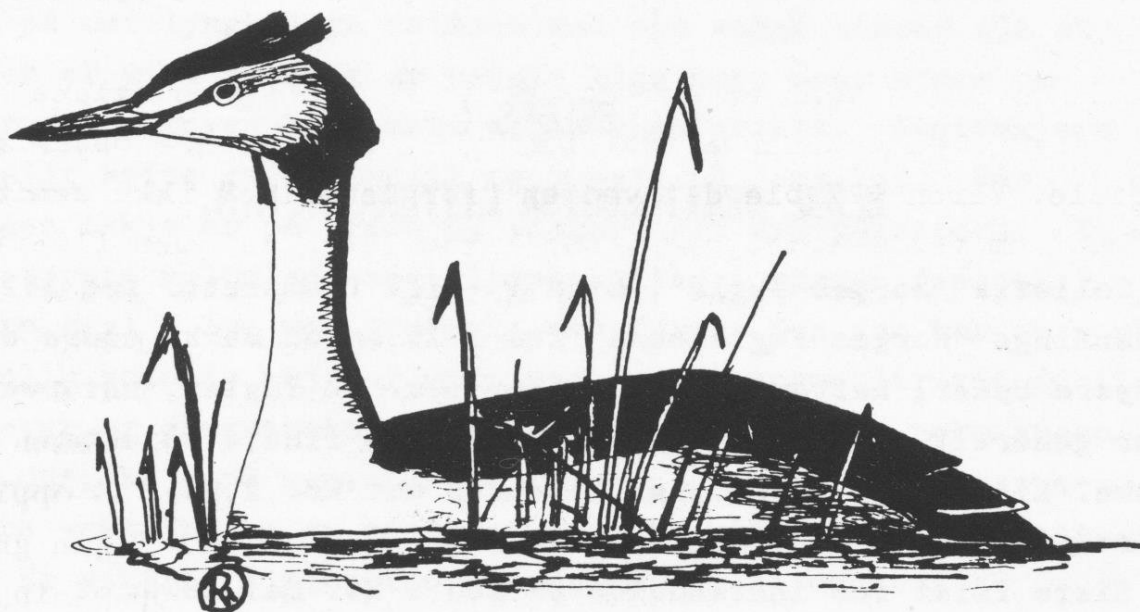
(Rettelse og tillegg til nr. 1 1977)

Siden siste nr. har nye observasjoner av toppdykker kommet inn til LRSK Nord-Trøndelag. Den 30/6-77 ble et ind. registrert i Bergsnovfjorden på Mellom-Vikna (Franz Kutschera og Steinar Garstad). Så nå har grensen for toppdykkerens forekomst fått et godt rykk nordover i fylket. Dessuten ble en ungfugl observert i Falstadbukta (lokalitet 7 på oversiktkartet) den 13/11-77 (Knut Krogstad).

Dessverre har det sneket seg inn feil ved observasjonene fra Hell. Her skal det stå:

10) Ved Hell 1 ind. 25/4-70 (Jon Suul) og 1 ind. 25/3 og 8/4-73 (Gunnar Rofstad).

Per Gustav Thingstad





# VÅROBSERVASJONER

Av Kjell Arne Furunes og Geir Vie

Når trekkfuglene kommer sørfra om våren, varsler dette at en ny årstid er i emning. Menneskene har til alle tider gledd seg over de årvisse gjestene, og tidspunktet da hver enkelt art kom til bygda har mange steder stått som spesielle merkedager. Dette ga informasjon om hvordan "året" skulle bli. I vår tid da mange mennesker har mistet sin nære tilknytning til naturen, går fortsatt fugletrekket på den samme måten. Noen nysgjerrige vil spørre: Hvilke informasjoner kan vi hente ut av fuglenes vårtrekk, og på hvilken måte kan vi bruke disse til å øke forståelsen for sammenhengen i naturen?

For å få informasjon må vi samle opplysninger, og i forbindelse med vårtrekkregistreringer var Varangeravdelinga av NOF først ute her til lands. Trondheim og omland avdeling av NOF startet i begge Trøndelagsfylkene våren -75, og NOF, avdeling Nord - Trøndelag "overtok" i Nord - Trøndelag våren -76.

Registreringene foregår ved at observatøren samler de 3 første observasjonene av hver art, med opplysninger om dato, lokalitet og antall individer. I tillegg tar en også med andre verdifulle merknader.

I 1976 kom det inn en del materiale fra de ulike delene av fylket, og enkelte observatører bidrog også med eldre observasjonsmateriale. Våren -77 ble det ved en "forglemmelse" ikke sendt ut noe "bud" om vårobservasjoner, men likevel sendte noen flittige observatører inn verdifullt materiale. For våren -78 samler vi oss igjen til fornyet innsats med vårobservasjoner. Vi håper denne gangen på at flere medlemmer og interesserte deltar, for det er ennå store hull i observasjonsmateriale. Særlig er Namdalen dårlig representert, noe som også gjelder de ytre strøk, så opplysninger herfra er av største interesse. Det er likevel ingen grunn til å slappe av for observatører i andre strøk, da opplysninger fra alle deler av fylket er like verdifulle. Mottoet må være det samme for alle : "Noter datoene etter hvert som trekkfuglene

kommer på heimstedet ditt". Videre vet vi med sikkerhet at mange har notater om vårtrekket som strekker seg langt tilbake i tida. Dette materialet er vi interesserte i å få adgang til. Dere skal ikke være redde for å bli glemt. Kilden vil alltid bli oppgitt når materialet offentliggjøres. Mange har kanskje savnet å se sine observasjoner på trykk, og årsaken er ganske enkelt den at det innkomne materialet enda ikke er bearbeidet for publisering. Vi har valgt å vente med dette til vi får opplysninger fra flere sammenhengende år og til større deler av fylket er dekket med observasjoner. Materialet som til nå er kommet inn ville gi et forvirrende bilde uten noen tilsynelatende sammenheng.

Foreløpig vil vi samle materialet i en hensiktsmessig form, og komme med korte generelle kommentarer. Ennå i år synes vi det er for tidlig å gi noen forhåpning om resultatene, da materialet ennå er for spredt.

Materialet vil etter hvert kunne gi oss en fin anledning til å følge vårtrekket gjennom større regioner, og kanskje gi opplysninger om "nye" trekkveier. På det nåværende tidspunkt vil vi oppfordre til å rette oppmerksomheten mot det fenomen at stadig flere arter overvintrer mange steder. Dette er en tendens vi nå har sett noen år. Alt etter hvor vi er i fylket, vil arter som stær, gråtrost, bokfink, o.a. være vanlige overvintretere.

Gåsetrekket har i de seinere år begynt å avtegne seg noe klarere (TN nr. 1, 1977). Vi vil også oppfordre våre observatører til å notere alt om dette. Det er særlig viktig med artsbestemmelse, eller at viktige kjennetegn noteres.

Vi håper at våre trofaste observatører er fornøyd med å høre at alt materiale vi hittil har fått vil bli omhyggelig samlet til bearbeidelse. Det er det videre arbeidet dere gjør framover som vil avgjøre hvor godt det endelige bildet av vårtrekket - en viktig brikke i samspillet i naturen - blir.

Til slutt : De som er spesielt interesserte vil kunne få adgang til å studere materialet til spesielle formål.





Vipe. Dette er en av de trekkfuglene som vender tidligst tilbake om våren.

Foto: Torgeir Nygård.

### OBSERVASJONER.

I løpet av vinteren er det gjort en del observasjoner av fugler som er relativt uvanlige i Trøndelag.

Nøttekråke: 2 ind. av sibirnøttekråke hadde fast tilhold på Byåsen, førjulsvinteren -77.

Dvergdykker: 1 ind. i Rissa 4. febr. -78 (Odd Rygh og Jan Sand). 1 ind. i Levangersundet 4. febr. -78 (Geir Vie). 1 ind. i Nidelva 29. jan. -78 (Dag Langfjæran). 1 ind. i oset av Inndalselva (S-Tr. lag) 4. febr. -78 (Tor Bollingmo m. fl.).

Når det gjelder dvergdykker, begynner det nå å bli ganske mange observasjoner etter hvert. Hvor kommer disse fuglene fra? Kan det tenkes at arten allerede er etablert som hekkefugl i Trøndelag? Vær derfor spesielt oppmerksom på denne arten når dere utover våren besøker egnede lokaliteter, og rapporter ev. observasjoner til LRSK.

-red-

BLAD I  
POSTABONNEMENT

TN  
Postboks 1719 Rosenborg  
7001 TRONDHEIM

  
**Kings**  
FOTO A·S <sup>®</sup>

RRA 14 Meter

**KVALITET  
TIL  
LAVPRIS**